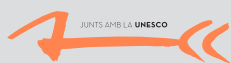

canemàs

REVISTA DE PENSAMENT ASSOCIATIU

14

ESTIU-TARDOR 2017

Associacionisme
Cultural **Català**

canemàs

revista de pensament associatiu
núm. 14 (estiu - tardor 2017)

L'ENS DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL CATALÀ és una iniciativa de la Federació de Cors de Clavé, la Federació de Grups Amateurs de Teatre de Catalunya, el Moviment Coral Català, la Federació Catalana de Societats Musicals, la Confederació Sardanista de Catalunya, l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, l'Agrupament d'Esbarts Dansaires, el Gran Orient de Catalunya, l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, la Coordinadora de Trabucaires de Catalunya, la Federació Catalana de Pessebristes, ADIFOLK, el Moviment Laic i Progressista, la Fundació Paco Candel, la Coordinadora de Pastorets de Catalunya, la Federació de Diables i Dimonis de Catalunya, el Secretariat de Corals Infants de Catalunya, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, la Federació Catalana de Catifaïres, la Coordinadora de Colles de Gegants i Bestiari de Ciutat Vella de Barcelona - La Casa dels Entremesos, l'Associació Catalana de Puntaires, la Federació de Colles de Falcons de Catalunya, la Federació d'Associacions i Clubs UNESCO de Catalunya, l'Associació d'Establiments Emblemàtics i la Federació Catalana dels Tres Tombs. Entitats adherides: XarxaAteneu, Casals Joves de Catalunya, Federació Cors de Clavé Catalunya Nord i Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya.

Entitat acreditada per la UNESCO per la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial.

Disseny gràfic

Faino Comunicació
www.faino.com

Correcció lingüística

Maria Cabrera Callís

Fotografia

Stefano Puddu
Àlvar Andrés

PVP d'aquest número:

12,00 € (2 números)

Impressió

Novoprint
(imprès a Catalunya)

ISSN

2014-5519

Dipòsit legal
B-4484-2012

CONSELL DE REDACCIÓ

Àlvar Andrés, Gemma Aguilera, Pere Baltà, Oriol Cendra, Enric Cirici, Joan-Ramon Gordo, Èric Jover, Joan Maluquer, Josep Santesmases i Josep Viana

Coordinació de l'edició: Joan-Ramon Gordo i Montraveta

Edita: Ens de l'Associacionisme Cultural Català. www.ens.cat

Correspondència: Ens de l'Associacionisme Cultural Català
Carrer de València 558, 6è 1a 08026 Barcelona (El Barcelonès)
Tel. (34) 93 269 10 42, www.ens.cat, info@ens.cat
www.ens.cat, info@ens.cat

© Ens de l'Associacionisme Cultural Català

Els judicis i opinions expressats en els articles publicats a la revista són exclusivament responsabilitat de l'autor. L'opinió de Canemàs, revista de pensament associatiu només s'expressa a l'editorial.

AMB EL SUPORT DE:

Ajuntament
de Barcelona

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

canemàs | 14

ESTIU
TARDOR
2017

04 EDITORIAL

ARTICLES

08 **La cultura associativa com a eina de canvi.** JORDI BALTÀ,
SALVADOR CARDÚS, MANUEL DELGADO

28 **Tradicions per a una societat fragmentada.** VICENÇ
VILLATORO

40 **A propòsit del Ball d'homenatge.** ÀNGEL VALLVERDÚ

50 **El joc tradicional i popular, aproximació associativa.**
VÍCTOR BAROJA

60 **L'associacionisme es transforma, però la voluntat, el com-
promís i la il·lusió perduren.** JAUME RIBERA

70 **«L'associacionisme del nou Estat». Taula Rodona Uni-
versitat Catalana d'Estiu.** F.M. ÀLVARO, P. BALTÀ, O. CENDRA,
J. FORNÉS, J.R. GORDO, V. VILLATORO – CRÒNICA DE G. CARRERAS

86 **Mutualisme català: passat, present i futur.** JORDI BUSQUET I
ALBERTÍ

94 **La mort no és popular.** JORDI CUBILLOS

ENTREVISTA

110 **Conversa amb Isabel Clara-Simó.** JOAN-RAMON GORDO I
MONTRAVETA I JOAN MALUQUER I FERRER

120 **Una societat cansada.** XAVIER FILELLA

RESSENYES

162 **HAN COL·LABORAT EN AQUEST NÚMERO**

166 **ÍNDEX DELS NÚMEROS ANTERIORS**

EDITORIAL

EVILU - TARDOR 2017

Feia força mesos que no editàvem un *Canemàs* «normal», ja que per diverses circumstàncies els quatre darrers números han estat edicions monogràfiques: el número 10, *Diversitat i integració en l'associacionisme cultural català* (1a. Beca d'Estudi de l'Associacionisme Cultural); el número 11, *Joan Amades, 125 anys del seu naixement*; el número 12, *Som cultura popular*, i el número 13, *L'associacionisme universitari de cultura popular* (3a. Beca d'Estudi de l'Associacionisme Cultural). I no és pas que considerem aquest fet negatiu, ans al contrari, ja que ens permet aprofundir en un tema concret en totes les múltiples vessants i formulacions, però sí que teníem una certa nostàlgia de «normalitzar-ne» l'edició.

Abans de presentar-vos-en els continguts volem denunciar, però, la situació d'excepcionalitat en què viu el país, fruit de la greu intervenció de l'Estat mitjançant l'article 155 de la Constitució espanyola. Un problema polític no tindrà mai una solució judicial. També volem manifestar el nostre suport i la nostra solidaritat amb els presos polítics i els dirigents que són a l'exili, així com el nostre compromís de denúncia i lluita per la normalització que ens mereixem tots els catalans.

Hi ha un fet inquietant darrere aquest atac gravíssim a les nostres institucions, que va més enllà de la intervenció espúria del nostre Parlament, del cessament del Govern, dels em-

presonaments preventius, de l'exili forçat, de la interpretació interessada de les lleis i, fins i tot, de la violència exercida indiscriminadament per la Guàrdia Civil i la Policia Nacional espanyola contra la població que pacíficament volia votar l'1 d'octubre. És un fet que s'escapa de la percepció dels mitjans de comunicació europeus i d'arreu del món, que segueixen amb interès —i sovint amb preocupació— tot el que s'esdevé a Catalunya d'ençà de l'espectacle lamentable de les càrregues policials contra un poble que ha assumit com cap altre la no-violència. Es tracta de l'atac contra la nostra cultura i la nostra llengua, les quals conformen —ho saben— una manera diferent d'entendre el món i la societat (com pot ser el nostre esperit associatiu i col•laboratiu). És un atac perpetrat contra el nostre sistema educatiu, contra els nostres mitjans de comunicació públics (TV3 i Catalunya Ràdio) i contra les nostres principals infraestructures culturals, amb l'exigència arbitrària del Ministeri d'Hisenda espanyol del retorn de l'IVA de les subvencions percebudes. I tot això encara es pot veure pels mitjans de comunicació, i transcendeix. Allò que no sol transcendir és com ha afectat i com afectarà l'aplicació de l'article 155 als ajuts públics a la nostra cultura, a les entitats que amb ben poca cosa fan molt. Si les engrunes que els pressupostos de la Generalitat dediquen a la cultura en general i a la cultura popular en concret són escombrades o intervingudes per l'Estat espanyol, parlarem clarament de mala fe i de voluntat d'anorreament cultural.

Com molt bé sabeu, *Canemàs* vol ser —i de fet creiem que és— un espai de debat, de reflexió, d'anàlisi i de crítica al voltant del fet associatiu cultural català vist des de perspectives diferents.

En aquest número de *Canemàs*, el catorzè, el lector trobarà uns continguts que estem convençuts que li seran d'interès. Pel que fa a la reflexió conceptual sobre el paper que ha de tenir el moviment associatiu en el pròxim futur, cal destacar dos blocs. El primer és la publicació de les conclusions del primer cicle «Diàlegs», que se celebrà a l'Espai Orfeó de la Fundació Orfeó Lleidatà i que protagonitzaren Jordi Baltà, Salvador Cardús i Manuel Delgado els mesos d'octubre

i novembre del 2015. El segon bloc és el recull de les intervencions de Francesc-Marc Álvaro, Pere Baltà, Oriol Cendra, Josep Fornés, Joan-Ramon Gordo i Vicenç Villatoro a la taula rodona que, amb el títol «L'associacionisme del nou estat», es dugué a terme a l'edició del 2017 de la Universitat Catalana d'Estiu a Prada (el Conflent), acte organitzat per l'ENS de l'Associacionisme Cultural Català. La síntesi anà a càrrec de Guillem Carreras.

A banda d'aquests dos grans blocs, es publiquen un seguit d'articles temàtics i sectorials, així com alguns altres de més teòrics, que van des del qüestionament del caràcter tradicional d'una proposta novella com el Ball d'homenatge, passant per l'aproximació associativa al joc tradicional, la situació en què es troba el mutualisme català o les tradicions relacionades amb la mort, fins a les aportacions conceptuals sobre el paper del teixit associatiu en el trenat dels diversos fils presents en una societat i en la creació de nusos i nòduls, així com la constatació que la solidaritat, la confiança, la creativitat o la participació són alguns dels valors inqüestionables del món associatiu, valors que cada vegada semblen més malbaratats en la nostra societat.

Completa el número de *Canemàs* una entrevista amb l'escriptora Isabel-Clara Simó, text que hem complementat amb una conversa anterior de l'autora amb l'ENS de l'Associacionisme Cultural, en el qual podem percebre l'agudesa i la visió de l'escriptora alcoiana sobre el món associatiu i el que representa.

Cal destacar, per acabar, el gruix de l'apartat de ressenyes (disset), fruit d'una acumulació de publicacions rebudes en aquests darrers dos anys, atès que als monogràfics no hi havia aquesta secció.